

Transparency International Sverige

Positionspapper

Politikers och offentligt anställdas övergång till näringslivet och intresseorganisationer

Det har blivit allt vanligare att svenska politiker och andra befattningshavare inom det offentliga går över till den privata sektorn genom att ta anställning eller uppdrag hos företag eller intresseorganisationer. Det är utan tvivel av värde att dessa personers kunskaper och kontakter tas till vara, till exempel av exportnäringarna, på samma sätt som det är värdefullt att personer går från den privata sidan till den offentliga.

Man kan emellertid inte bortse ifrån att en politiker och andra befattningshavare som kan förvänta sig anställning eller uppdrag i näringslivet eller hos intresseorganisationer kan frestas att ta ovidkommande hänsyn i sitt beslutsfattande. Det finns också en risk för att den som lämnat den offentliga sidan missbrukar känslig information eller kontakter på ett sätt så att konkurrensen snedvrids eller det allmännas intresse skadas. Redan misstanken att intressekonflikter av dessa slag kan uppstå undergräver förtroendet för politiken och förvaltningen. Många länder och internationella organisationer har därför infört restriktioner för personer som överväger att lämna ett offentligt uppdrag eller en offentlig anställning eller har gjort det.

Om en EU-kommissionär önskar ägna sig åt professionell verksamhet inom ett år efter avslutad ämbets tid och den tänkta verksamheten är relaterad till kommissionärens portfölj, ska Kommissionen tillsätta en etisk kommitté som beslutar om verksamheten är acceptabel. Europarådet har antagit en uppförandekod för sina medlemsstater, som föreskriver att politiker och andra höga befattningshavare inom det offentliga omedelbart skall lämna information om ett eventuellt erbjudande om anställning eller uppdrag, och koden har regler om karantän efter det offentliga uppdragets respektive anställningens upphörande.

FN har antagit en snarlik uppförandekod för sina medlemsstater. Flertalet OECD-länder, däribland Danmark, Finland och Norge, har infört restriktioner av något slag i form av lagstiftning eller uppförandekoder. I t.ex. Storbritannien kan en etisk kommitté föreskriva en tidskarantän på upp till två år om det finns risk att en ministers eller ämbetsmans handlande varit avhängigt av hennes eller hans förväntningar om framtida anställning eller om den nya arbetsgivaren kan antas få otillbörlig användning av information som ministern har. USA har än mer restriktiva regler som under vissa förutsättningar förbjuder en tidigare anställd att under en tvåårsperiod ens träffa eller kontakta federalt anställda i syfte att påverka deras tjänsteutövning. Kanada har bland annat förbud för en minister att under en femårsperiod efter ämbetsperiodens upphörande arbeta som lobbyist. I Lettland råder en tvåårig karantän för politiker och vissa tjänstemän att över huvud taget ta anställning eller bedriva kommersiell verksamhet inom ett område där personen haft inflytande.

Europarådets organ för korruptionsövervakning, GRECO, har rekommenderat Sverige att införa en reglering av offentligt anställdas övergång.

FN:s konvention mot korruption framhäver likaså att intressekonflikter kan förebyggas genom att en stat inför begränsningar för politikernas och offentliga tjänstemäns övergång till verksamhet i den privata sektorn. Det är dock inte tvingande att införa sådana begränsningar och statsmakterna fann inget skäl att införa övergångsregler i samband med tillträdet till konventionen (prop. 2006/07:74; bet. 2006/07:JuU 12). Sekretesslagstiftningen ansågs ge tillräckligt skydd mot missbruk.

OECD publicerade år 2010 en rapport som innehåller en kartläggning av medlemsländers riktlinjer om övergångsproblematiken och förslag om principer för hanteringen av denna (Post-Public Employment: Good Practices for Preventing Conflict of Interest, Paris 2010). Sverige svarade inte på den enkät som låg till grund för rapporten och omnämns därför inte i denna. Över huvud taget framstår den svenska hållningen som föga konsekvent. Exempelvis förväntas politiker och offentligt anställda vara restriktiva med att låta sig bjuda på en måltid av ett företag men står fria att i hemlighet förhandla om en anställning hos ett företag över vilket de har inflytande.

I Sverige är det bara Riksbankens direktion som har övergångsregler. En ledamot av direktionen får inte under en period av ett år efter anställningens upphörande inneha sådan anställning eller uppdrag som gör denne olämplig att vara direktionsledamot. Riksbanksfullmäktige kan dock meddela dispens.

Inför övergångsregler eller andra restriktioner, reduceras misstankarna att politiker och andra beslutsfattare tar ovidkommande hänsyn för att kunna få välbetalda uppdrag eller anställningar, liksom att de i en framtida position utövar otillbörlig påverkan. En tidskarantän framstår som så mycket mer motiverad för t.ex. statsråd och statssekreterare som de normalt får avgångsvederlag under ett respektive två år. Det är dock inte bara de högsta befattningshavarna som har integritetskänsliga befattningar. Även en lägre tjänsteman som exempelvis utövar tillsyn över företag eller beslutar i upphandlingsärenden kan räknas till den krets av nyckelpersoner som har integritetskänsliga befattningar.

En reglering av de högsta befattningshavarnas övergångar bör göras på nationell nivå och staten kan också införa ett övergripande ramverk för alla myndigheter. Som en följd av den svenska förvaltningsmodellens struktur bör emellertid en reglering i första hand göras på myndighetsnivån. Det medger att varje myndighet kan skapa en ändamålsenlig ordning och finna särlösningar för sina eventuella nyckelpersoner. Behovet av flexibilitet talar också för att det bör finnas betydande utrymme för dispenser.

Transparency International-Sverige har sedan länge förordat övergångsrestriktioner som medel att säkerställa att politiker och offentligt anställda inte tar ovidkommande hänsyn i sin tjänsteutövning och att intressekonflikter kan undvikas. Det är därför välkommet att det nu utarbetats en statlig rapport i ämnet (Svängdörr i staten – en ESO-rapport om när politiker och tjänstemän byter sida, ESO-rapport 2012:1). TI Sverige ställer sig i allt väsentligt bakom de förslag som lämnas i rapporten.

TI Sverige rekommenderar

- Restriktioner ska införas för nyckelpersoners övergång till näringslivet och intresseorganisationer.
- Som nyckelpersoner ska anses statsråden, statssekreterare, politiskt sakkunniga, vissa kommunala befattningshavare samt andra offentligt anställda befattningshavare som utövar eller har utövat betydande inflytande över ett företag eller organisation eller vars övergång annars kan föranleda intressekonflikter.

- För statsråd, statssekreterare och generaldirektörer ska det finnas en generell möjlighet att utlösa en ettårig karantän.
- För andra nyckelpersoner ska det finnas en möjlighet att ingå kollektivavtal eller individuella överenskommelser om karantän.
- En nyckelperson som får erbjudande om anställning eller uppdrag ska underrätta sin överordnade, om anställningen eller uppdraget kan innebära en intressekonflikt. Detsamma gäller om en sådan person söker eller förhandlar om en sådan anställning eller ett sådant uppdrag.
- Dispens från restriktionerna ska kunna beviljas.
- Regeringen och berörda myndigheter bör följa upp ovan nämnda ESO-rapport så att behövliga restriktioner kan införas.

Kontaktperson

Olle Lundin, styrelseledamot, TI Sverige,

e-post: olle.lundin@jur.uu.se

telefon: 073 151 89 96